

VELIKI PETAK

Iz liturgije Velikoga petka želim izdvojiti samo dvije teme: muku koja se – ako je moguće – svečano pjeva, i otkrivanje i čašćenje Križa. Uvijek se čita Muka po Ivanu. Ivan u svojoj Muci izvješćuje o Isusu kao o onomu koji kroz trpljenje ide uspravan. Razlog za to da mu oružnici, vojnici plaćenici i upravitelj Poncije Pilat naposljetku ne mogu ništa, jest njegovo kraljevstvo. Isus za sebe govori: „Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta“ (Iv 18,36). Budući da je u njemu nešto nad čime svijet nema nikakve vlasti, on može ići kroz muku ne dajući se njome prignuti niti satrti. Ova je riječ i za nas obećanje. Ni nas bolest, nesreća, neuspjeh nekoga životnog modela ne može baciti potpuno na zemlju, budući da u nama postoji nešto što nije od ovoga svijeta, nad čime svijet stoga nema nikakve vlasti. Slušajući Muku na Veliki petak – ako je moguće, treba ju pjevati –, slušamo ne samo o Isusovu trpljenju, nego o nadvladavanju trpljenja po onome koji nije od ovoga svijeta, u kojemu Božja ljubav trpljenje prožima i mijenja. I u Muci po Ivanu slušamo istodobno obećanje da nas ni trpljenje koje nas zadesi ne može slomiti, nego nas sve više otvara za ljubav koja je na križu zauvijek pobijedila mržnju. Isus se na križu proslavlja. Tako stoji često kod Ivana. Tu se njegova ljubav očituje. Proslava znači: ljubav postaje vidljiva pred čitavim svijetom.

Isusova smrt na križu za Ivana je dovršenje njegove ljubavi. U tri retka, u kojima Ivan govori o Isusovoj smrti, tri puta se nalazi riječ „telos – tetelestai“, koja znači kraj, dovršenje, dovršiti. „Nakon toga, kako je Isus znao da je sve dovršeno, da bi se ispunilo (teleiothe) Pismo, reče: 'Žedan sam' (tetelestai). A ondje je stajala posuda puna octa. I natakose na izopovu trsku spužvu natopljenu octom pa je primakose njegovim ustima. Čim Isus uze ocat, reče: 'Dovršeno je!' I prignuvši glavu, preda duh“ (Iv 19,28-30). Sve je ovdje puno simbolike. Isusova ljubav dolazi do kraja. On ljubi na križu ljude do kraja. U njima nema ništa što ne bi bilo dodirnutu ovom ljubavlju. Pismo se dovršava. Sve što se ovdje događa, ispunja čežnju za ozdravljenjem i promjenom koju nam pismo Staroga zavjeta u svakome retku stavlja pred oči. Isus je žedan. Postaje solidaran sa žeđu ljudi. On kao zastupnik pije ocat, gorčinu njihovih ranjenih osjećaja. U smrti uzima od njih gorčinu i dariva im za to svoga duha ljubavi kojega u smrti izdahnuje. Zato može kao posljednju riječ reći: „Dovršeno je!“ Njegova je ljubav dovršena. Ona sve lomljivo čini cjelovitim. Isus sada svoga Duha ljubavi dariva ljudima. To se izriče riječju: „Preda svoga duha“. Ovdje u latinskome stoji: „Inclinatio capite tradidit spiritum“ – „Prignuvši glavu, preda duh.“ Isus se na križu milostivo prigiba k nama i predaje nam svoga duha da bismo sada ispunjeni njegovim duhom ljubavi živjeli na nov način i promijenili ovaj svijet. Kao drugo, izražava se cilj razapinjanja prizorom o kojemu nam govori samo Ivan. Jedan od vojnika „kopljem probode bok i odmah poteče krv i voda“ (Iv 19,34). Kršćanska je duhovnost ovaj prizor štovanja otvorena Isusova Srca razvila dalje. Iz Isusova srca teče sada njegova ljubav na nas. Ivan ovdje rabi istu riječ, koju se rabi u Knjizi Postanka kod izvješća o stvaranju Eve iz boka Adama koji spava. Mi kao da se nanovo rađamo iz Isusova srca. Kao što Eva nastaje iz Adama, i mi nastajemo iz Isusova otvorena boka. Po Isusovoj smrti postajemo novi ljudi. Ivan svoje izvješće o Isusovoj mucii dovršava riječju Pisma: „Gledat će onoga koga su proboli“ (Iv 19,37; Zah 12,10). U ovoj se riječi ispunja tipično grčka čežnja da se gledanjem mijenjamo. Gledajući na križ i na otvoreno Isusovo srce, ja se mijenjam, postajem ispunjen Isusovom ljubavlju. Kod proroka Zaharije prethodi neposredno riječ o gledanju: „A na dom Davidov i na Jeruzalemce izlit ću duh milosni i molitveni“ (Zah 12,10). Iz Isusova srca sam Bog na nas izlijeva duh milosni i molitveni.

Njegova ljubav je ljubav koja ulazi u čovjekovo trpljenje i mijenja ga iznutra. I to je duh molitveni u kojemu mi sebe kao i Isus predajemo Bogu.

Ova riječ Ivanova Evanđelja tvori onda naposljetku i razlog za svečano čašćenje križa. Križ, koji je još zastrt rupcem, unosi se u crkvu. Svećenik zatim otkriva svaki dio križa i pritom svečano pjeva – uvijek višim glasom – okrenut narodu: „Evo drvo Križa na kojemu je Spas svijeta visio.“ A narod odgovara: „Dođite, poklonimo se.“ Svi kleknu u šutnji. Križ je u vrijeme muke bio zastrt. Jer u Prvoj crkvi na križu se nije prikazivalo trpećega Krista. Nego je križ bio znak trijumfa. Bio je ukrašen mnogim draguljima. Sada, nakon što je otpjevana Muka, može ga se otkriti. Sada ga se časti kao drvo na kojemu je visio Krist, Spasitelj. Križ je znak nade, da se svako trpljenje ovoga svijeta može promijeniti, da nas ništa što nas ometa ne može rastaviti od Boga. Nego križ postaje mjestom najveće Božje blizine, mjestom na kojemu Božja ljubav i na kojemu Isusova ljubav prema nama u njezinu dovršenju postaje vidljiva.

Pred križem se zatim pjeva tri puta „Sveti“: Sveti Bože, sveti Jaki, sveti Besmrtni! I pjevaju se takozvani Prijekori, stare Tužaljke u kojima sam Krist narodu prebacuje zašto ga je pribio na križ: „Puče moj, što učinih tebi, ili u čem ožalostih tebe, odgovori meni!“ Svaki pojedini može zatim prići križu i častiti ga klečeći i ljubeći Isusove noge. U mnogim se crkvama ovo čašćenje Križa oblikuje i zajednički. Križ više nije oruđe trpljenja. On je pretvoren u znak spasenja. Zato se pjeva stara antifona: „Tvome križu klanjamo se, Gospodine, te hvalimo i slavimo sveto uskrsnuće tvoje, jer evo: drveta radi nastade radost u cijelom svijetu.“ Za mnoge je paradoksalno ljubiti križ. Oni se odupiru, budući da križ odmah povezuju s trpljenjem, možda čak i s mazohizmom. Ali kad ljubimo križ, mi tada ljubimo Isusovu ljubav koja se na križu očitovala, ljubav koja je jača od smrti, ljubav koja prolazi kroz trpljenje da sve u nama promijeni. Tako je čašćenje križa izraz zahvalnosti što je Isus za nas umro, što je za nas na kocku stavio svoj život, što je pokazao svoju ljubav do kraja. Poljupcem odgovaramo na Isusovu riječ: „Nema veće ljubavi od ove da tko život svoj položi za prijatelje svoje“ (Iv 15,13).

POTICAJI ZA DAN

Veliku liturgiju popodne Velikoga petka određuje ovaj svečani dan koji je i od države (Njemačke) zaštićen kao dan tišine kada se ne smiju održavati plesovi ni športska natjecanja. Mladi navečer nose križ kroz šumu do kapele i sjećaju se Isusova križnoga puta. Drugi idu križnim putem koji vodi do nekoga hodočasničkog mjesta ili pak meditiraju o križnome putu koji je prikazan u crkvi. Dobro je da narod razvija takve oblike i dopusti da tajna dana Velikoga petka, prodre dublje u dušu. Za osobnu meditaciju preporučujem ti:

1. Izaberi različite geste križa. Možeš širom raširiti ruke kao što je Isus raširio svoje ruke na križu. Možda u ovoj gesti osjetiš da grliš čitav svijet, da su sve suprotnosti ovoga svijeta i u tebi. Ali one te ne razdiru. Čine te širokim. Možeš pokušati ovu gestu i u ležanju i to na dva različita načina. U prvoj gesti ležiš na podu i ispružiš ruke desno i lijevo, dlanovima okrenutim prema gore. To je gesta otvorenosti, primanja. Možeš si zamisliti da u ovoj gesti Božja ljubav teče u sve suprotnosti tvoga tijela i tvoje duše. Zatim možeš dlanove okrenuti prema tlu. Pritom ćeš osjetiti nešto drugo. Ti si prikovan na samoga sebe. Ti sam si križ. Ne možeš pobjeći od svojih suprotnosti. To je poziv da prihvatiš sama sebe u svojoj suprotstavljenosti. Za Isusa je gesta križa gesta zagrljaja. On govori: „Kad budem uzdignut sa zemlje, sve ću privući k sebi“ (Iv 12,32). U otvorenoj gesti križa možeš sebi zamisliti da grliš čitav svijet. Naposljetku možeš

načiniti i jednu drugu gestu koja ide više prema unutra. Prekriži svoje ruke na prsima. To je gesta zagrljaja sebe. Ljubazno prihvaćaš sve što je u tebi, uglednomu i neuglednomu, jakomu i slabomu, zdravomu i bolesnomu. Zamisli si da si od Krista potpuno prihvaćen. I kao posljednju gestu možeš načiniti znak križa. Vršcima svojih prstiju dodiruješ čelo i puštaš da Kristova ljubav teče u tvoje razmišljanje, zatim rukom dodiruješ trbuh i puštaš da Kristova ljubav struji u tvoju vitalnost i seksualnost. Zatim rukom pođeš do lijevoga ramena i do desnoga ramena. Isusova ljubav treba teći u tvoju nesvijest i svijest, u tvoja ženstvena i muževna područja, u tvoje srce i u tvoje djelovanje. U znaku križa iskusiš tajnu otkupljenja po križu. Ljubav kojom nas je Isus na križu ljubio do kraja, prožima naše tijelo. Gotovo se urezuje u naše tijelo. To je nježna gesta ako ju činimo posve svjesno, gesta po kojoj se osjećamo potpuno prihvaćeni.

2. Pođi sam šetati u šumu ili svoj vrt. Uzmi jedan kamen i stavi ga na glavu. On je kao kruna koja te primorava da ideš uspravno kao kralj ili kraljica. Zatim neko vrijeme hodaj s kamenom na glavi i uvijek iznova sebi reci: „Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta.“ Zamisli si da s ovom rečenicom ideš kroz bolest, kroz razočaranje, kroz ranjenost koju si iskusi u posljednje vrijeme. Tada ćeš usred ranjenosti, u osjetljivosti, u strahu, u slabosti u sebi osjetiti nešto što nije od ovoga svijeta, što je nedodirnuto svim ranjavajućim osjećajima. Tada ćeš naslutiti nešto od otkupljenja, koje se na Isusovu križu dogodilo za nas. Ono mijenja našu muku. Nećemo biti pošteđeni trpljenja. Ali kad nas ono snađe, Isus će nam pokazati put kako ćemo zajedno s njim moći ići kroz trpljenje, tako da nas ono više ne pritisne i ne ovlada nama.

ŠESTA ISUSOVA RIJEČ NA KRIŽU – IZVOR OZDRAVLJENJA

U Ivanovu Evanđelju je posljednja Isusova riječ u grčkome jedna jedina riječ: tetelestai = Dovođeno je. Ivan ovu riječ donosi već na početku muke: „Budući da je ljubio svoje, do kraja ih je ljubio (eis telos)“ (Iv 13,1). Telos je cilj, dovršenje. A to je i riječ iz govora o misterijima. U misterijskim kultovima služi ona za posvećivanje u tajnu. Isus nas na križu posvećuje u tajnu ljubavi. Na križu nas je Isus ljubio do kraja. On to izražava ovom riječju: Djelo ljubavi je izvršeno, dovršeno. Isus je na križu sve ljudsko, čak i nasilnost ubojica, uvukao u svoju ljubav da ju promijeni. Na križu se dovršila njegova ljubav. I ujedno je on dovršio djelo koje mu je Bog naredio. Stoga je križ za Ivana ujedno i proslava Isusa po Bogu. Na križu sjaji najjasnije njegova ljubav, a u njegovoj ljubavi Božja slava. Riječ „tetelestai“ je ključna formula u misterijskim kultovima. Djelo ljubavi je dovršeno i posvećenost u tajnu ljubavi je izvršena. Sada se radi o tome da ispunjeni ovom ljubavlju živimo na nov način.

Riječ „Dovođeno je“, ili kako u latinskome stoji: „consummatum est“, govori Isus u naš strah od vlastite krhkosti. Jedna depresivna žena mi je pripovijedala da se plaši da je temelj njezina život loman, da bi se kuća njezina života mogla srušiti i da bi ona tada mogla još samo sjediti na hrpi ruševina svoga slomljenog života. Drugi ljudi se boje da se njihov život sastoji iz samih krhotina koje se ne daju sastaviti. Oni sebe ne doživljavaju cjelovitima i zaokruženima, nego rastrganima u mnoge dijelove. Isus u ovaj strah govori ovu riječ: „Svršeno je. Dovođeno je. To je postalo cjelovito.“ Križ, koji u sebi sjedinjuje sve suprotnosti, podupire ovu riječ o cjelovitosti. Isus je na križu dovršio svoje djelo ljubavi. Njegova ljubav čini cjelovitim sve što je lomno, što je rastrgano i prijeti da se raspadne.

Nakon ove riječi Isus prigiba svoju glavu i predaje duh. Isus se u svojoj smrti s ljubavlju prigiba k ljudima i predaje im svoj duh. Predaje ga dolje, k svim ljudima, koji stoje dolje na zemlji, koji su „down“, prignuti, razočarani, rezignirani. Na križu stvara Isus čovjeka nanovo. Isus na ljude izlijeva svoga Duha. Dovršena ljubav, koja je na križu postala vidljiva, širi se u svijet i otada je promijenila svijest ljudi. Ona je snaga koja ozdravlja čovjeka. Od ove ljubavi izlazi gibanje koje više nije moguće zaustaviti. Duh, kojega je Isus na križu izlio na nas, promijenio je naše razmišljanje i osjećanje na nov način kako to ni jedan događaj ni prije ni poslije nije bio u stanju. Isusov Duh postaje u nama izvorom spasenja, ozdravljenja, promjene i širenja svijesti. Duh, kojega Isus na nas izlijeva, spaja nebo i zemlju, povezuje Boga s nama ljudima i sjedinjuje u nama ono što je rastavljeno i razdrto.

Tako nas šesta Isusova riječ na križu upućuje na izvor ozdravljenja. Isusov Duh, koji se izlijeva na nas, ozdravlja naše rane i bolesti. Bolesni smo često kad u sebi nešto odvojimo. To, što smo odvojili, preuzima zatim tijelo. Riječ „Dovršeno je, izvršeno, učinjeno cjelovitim“ pokazuje nam da Isusova smrt na križu čini ponovno cjelovitim sve što smo potiskivali, tlačili i odvajali. Izvor spasenja sastoji se u tome da Isusova ljubav u nas struji i međusobno povezuje ono što mi ne sastavljamo. Mi često ne sastavljamo ljubav s agresijom, strah s povjerenjem, očaj s nadom, svijetlo u nama s tamnim, jako sa slabim, zdravo s bolesnim. Isusova ljubav povezuje u nama sve suprotstavljeno. To je pravo ozdravljenje da je sve u nama obuhvaćeno Isusovom ljubavlju. Bolest na ovaj način biva ponovno uzeta u naš život. Ona ne provodi neki poseban život. Slabo i bolesno smije biti. Ono je isto tako prožeto Isusovom ljubavlju. To nam usred bolesti omogućuje spašenost, cjelovitost, zdravost.

MOLITVA

Gospodine Isuse Kriste, ti si umro za mene da ozdraviš moj razdrti i slomljeni život, i sve suprotstavljeno u meni ispuniš svojom ljubavlju. Molim te, daj da tvoj križ postane za mene izvorom života i ljubavi, znakom nade da u meni ne postoji ništa što nije ispunjeno tvojom ljubavlju. Daruj mi odvažnosti da prihvatim svoju suprotstavljenost da zagrlim svoje suprotnosti. I daj mi danas meditirati o tvome križu, da bih sve više razumijevao tajnu tvoje ljubavi kojom si nas na križu do kraja ljubio.

Želim danas na ovaj značajni dan, kojega slavim skupa s mnogim vjernicima, izreći molitvu, koju Crkva svakoga petka moli u srednjemu času, a koja me uvijek iznova dotiče: Gospodine Isuse Kriste, krvlju koja teče iz tvoga boka raširio si mir nad najviše visine i najdublje dubine. Pošalji svoj mir među srdite ljude. Pomiri podijeljene i sij među njih svoj mir, koji živiš i kraljuješ u vijeke vjekova. Amen.“